

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Битківська А.В.

аспірант,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

АУДИТ У СУДОВИХ ПРОЦЕСАХ ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА БАНКРУТСТВА

Сучасна дестабілізація практично всіх сфер життєдіяльності країни, а головне економіко-політичної, призвела до виникнення або посилення негативного впливу низки факторів на розвиток вітчизняного підприємництва, дія яких простежується як на мікрорівні, так і на ринковому (галузевому) рівні, макрорівні та міжнародному рівні.

У таких умовах ризик потрапляння вітчизняних підприємств в зону неплатоспроможності з можливістю їх подальшого банкрутства в більшості випадків є неминучим. Якщо підприємству все ж не вдалося зберегти фінансову незалежність та стабільність, що призвело до визнання його неплатоспроможним та порушення проти нього справи про банкрутство, ситуація не обов'язково має завершитися ліквідацією та припиненням діяльності господарюючого суб'єкта.

За умов грамотного підходу до вибору найоптимальнішої процедури відновлення платоспроможності чи банкрутства та ефективної реалізації заходів, передбачених даною процедурою, підприємство має досить високі шанси на вихід з кризового стану з мінімальними втратами. Вибір доцільності введення тієї чи іншої процедури під час провадження у справі про банкрутство, в першу чергу, залежить від розуміння реального стану підприємства-боржника та визначення перспектив його діяльності у майбутньому.

У свою чергу, для встановлення дійсного фінансового стану підприємства-боржника та можливих варіантів його подальшого розвитку виникає потреба в інформації, джерелом якої є дані бухгалтерського обліку та показники фінансової звітності. Для прийняття раціональних та ефективних рішень щодо майбутньої долі підприємства така інформація має бути достовірною в усіх суттєвих аспектах та відповідати нормам, встановленим законодавством чи внутрішніми положеннями суб'єкта господарювання. Підтвердження або ж спростування достовірності та відповідності даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності зацікавлені користувачі

можуть отримати, ознайомившись з незалежною думкою аудитора, висловленою за результатами здійсненої перевірки.

У вітчизняній практиці аудит в судових процесах відновлення платоспроможності та банкрутства безперечно має місце, але його теоретико-методична база недостатньо досліджена, а нормативно-правове забезпечення практично відсутнє. Аудит, пов'язаний з банкрутством, на даний момент набув досить широкого поширення в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців, але переважно в аспекті визначення аудиту як засобу запобігання (мінімізації) ризику банкрутства або діагностики безперервності діяльності.

Але не варто недооцінювати роль аудиту на етапі, коли факт неплатоспроможності підприємства вже встановлено та порушено справу про банкрутство. Оскільки й після цього потребують задоволення потреби користувачів, серед яких власники підприємств, кредитори, партнери, клієнти, працівники, імовірні інвестори, а також господарський суд, і, в деяких випадках, суспільні та державні організації, в отриманні повної та достовірної інформації для прийняття ефективних рішень щодо майбутнього підприємства.

Саме результати наданих аудиторських послуг можуть задовольнити потреби зазначених користувачів в повній та достовірній інформації, зміст якої визначається залежно від введеної судової процедури, наприклад, щодо:

- реального фінансового стану підприємства та причин фінансової кризи;
- величини та обґрунтованості кредиторської та дебіторської заборгованості;
- санаційної спроможності підприємства;
- обґрунтованості плану санації та достовірності ліквідаційної звітності;
- ефективності та відповідності законодавству процесів відновлення платоспроможності та банкрутства;
- доцільності введення тієї чи іншої процедури відновлення платоспроможності та банкрутства;
- існування ознак фіктивного та прихованого банкрутства тощо.

Варто зазначити, що Москаль Н. В. [4, с. 8] відзначає неможливість задоволення у повному обсязі потреб підприємств, для яких характерна загроза припинення діяльності та банкрутства, та зацікавлених користувачів асортиментом аудиторських послуг, що представлені на ринку України. Це пов'язано з тим, що більшість вітчизняних аудиторських фірм не виокремлює послуги для підприємств, що потрапили у кризовий стан, а велика четвірка міжнародних аудиторських фірм, відносить їх до консультаційних послуг. Отже, аудитори не

розглядають неплатоспроможні підприємства, які є потенційними банкрутами, як окремі об'єкти аудиту, та не застосовують окремого організаційно-методичного забезпечення, яке б враховувало особливості аудиторської перевірки на різних етапах процесів відновлення платоспроможності та банкрутства.

На даний момент в науковій літературі досить активно досліджується сутність санаційного аудиту, але, в той же час деякі автори зазначають недоцільність визначення санаційного аудиту як окремого виду аудиту, а лише як супутню послугу по оцінці санаційної спроможності підприємства.

Таким чином, залишається відкритим питання щодо видів аудиторських послуг, які можуть надаватися аудиторськими фірмами підприємствам у кризовому стані, доцільності здійснення саме аудиту, огляду чи інших завдань з надання впевненості в процесах відновлення платоспроможності та банкрутства залежно від застосовуваної процедури, або ж супутніх аудиторських послуг, в результаті яких упевненість не висловлюється і користувачі роблять власні висновки на основі роботи аудитора.

Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. № 2343-XII [2] передбачена можливість господарського суду в ухвалі про порушення справи про банкрутство зобов'язати боржника провести аудит. У разі відсутності у боржника коштів, за призначенням господарського суду аудит може здійснюватися за рахунок кредитора чи кредиторів, але лише за їхньої згоди.

Отже, законодавчо встановленою є обов'язковість проведення власне аудиту, пов'язаного з висловленням незалежної думки аудитора про достовірність та відповідність даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності, за рішенням господарського суду лише у процедурі розпорядження майном. Цим положенням законодавче визначення місця аудиторських послуг при порушенні справи про банкрутство вичерпується.

У Законі України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 3125-XII [1] взагалі відсутні норми щодо обов'язковості проведення аудиту для суб'єктів господарювання у зв'язку з порушенням проти них справи про банкрутство. Чітко визначених послуг такого характеру не міститься і в Переліку послуг, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми), затверджені Аудиторською палатою України.

Але, варто звернути увагу на те, що розроблений проект закону України «Про аудиторську діяльність» від 03.04.2015 № 2534, який вже містить певні положення, які стосуються саме банкрутства. Визначено обов'язковість проведення аудиту для суб'єктів суспільного інтересу,

публічно значимих суб'єктів господарської діяльності у випадках визнання їх банкрутом або припинення їх діяльності як юридичної особи, а також встановлено, що одним із предметів, які охоплює тестування теоретичних знань при складанні кваліфікаційного іспиту на отримання сертифікату аудитора, є законодавство про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.

Враховуючи вище зазначене та повністю погоджуючись з позицією Іосипчука В. А. [3], зазначимо, що аудит як форма незалежного контролю повинен зайняти важливе місце в системі регулювання процесів відновлення платоспроможності та банкрутства, що здійснюються при порушенні справи про банкрутство. При цьому постає необхідність подальшого розвитку законодавчої бази, теорії та методології аудиту з урахуванням специфіки проведення окремих процедур відновлення платоспроможності та банкрутства, що застосовуються до боржника, та потреб користувачів, що дозволить вирішити низку проблем, пов'язаних з вибором виду аудиту, який доцільно здійснювати залежно від діючої судової процедури, визначенням об'єкта, предмета, методів перевірки, встановленням періоду діяльності підприємства, що охоплює перевірка, оформленням її результатів тощо.

Інтеграція аудиторських послуг у процеси відновлення платоспроможності та банкрутства, їх систематизація, створення теоретичної бази та організаційно-методичного забезпечення дозволить не лише підвищити рівень ефективності здійснення даних процесів щодо вітчизняних підприємств, але й розширити перспективи розвитку аудиторських компаній в Україні, тому дослідження даного напрямку аудиторської діяльності безперечно має продовжуватись.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 3125-XII (редакція від 12.02.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. № 2343-XII (редакція від 14.05.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
3. Иосипчук В. А. Организация и развитие аудита процедур несостоятельности (банкротства) коммерческих организаций: автореф. дисс. ... канд. экон. наук: 08.00.12 / В. А. Иосипчук; Ростовский государственный экономический университет «РИНХ». – Ростов-на-Дону, 2005. – 25 с.
4. Москаль Н. В. Аудит діяльності підприємств торгівлі за умов загрози її припинення та банкрутства: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.09 / Н. В. Москаль; Львів. комерц. акад. – Львів, 2013. – 20 с.